

YAĞIZ/TÜRKİYE DAVASI

(62/1995/568/654)

Strazburg

7 Ağustos 1996

USULİ İŞLEMLER

1. Dava, Sözleşme'nin 32. Maddesi'nin 1. fıkrası ve 47. Maddesinde öngörülen üç aylık süre içinde, 10 Temmuz 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ("Komisyon") tarafından Mahkememize sunulmuştur. Türk vatandaşı olan Bay Yüksel Yağız tarafından 8 Ekim 1991 tarihinde Madde 25 kapsamında Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Komisyon'a sunulmuş olan bir başvuruya (No. 19092/91) dayanmaktadır.

Komisyon'un talebi 44. ve 48. Maddeler ile Türkiye'nin Mahkemenin zorunlu yetkisini tanıdığı bildirgeye (Madde 46) ilişkindir. Talebin amacı davaya ilişkin gerçeklerin, davalı Devlet tarafından Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamındaki yükümlülüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin bir kararın verilmesidir.

2. Mahkeme A İçtüzüğü'nün 33. Maddesi, (d) Fıkrası uyarınca yapılmış olan soruşturmaya cevaben başvuran, adli takibata katılmak istediğini bildirmiş ve kendisini temsil edecek avukatları vekil tayin etmiş ve anılan Avukata Başkan tarafından Türkçe dilini kullanma yetkisi verilmiştir.

3. Oluşturulan Heyet res'en, seçilmiş bulunan Türk uyruklu Bay F. Gölcüklü (Sözleşme'nin 43. Maddesi) ile Mahkeme Başkanı Bay R. Ryssdal'ın (21. Kural, 3. Fıkrası) katılımını da içermiştir. Başkan 13 Temmuz 1995 tarihinde Katibin huzurunda ismen Bay Thor Vilhjalmsson, Bay N. Valticos, Bay R. Pekkanen, Bay A.B. Baka, Bay G Mifsud Bonnici, Bay D. Gotchev Bay, P. Jambrek olmak üzere, diğer yedi hakimin adını kura ile belirlemiştir (Sözleşmenin 43. Maddesi ve İçtüzük 21. Maddesinin 4. Fıkrası uyarınca).

4. Heyetin Başkanı sıfatıyla (İçtüzük 21. Madde, 5. Fıkra) ve Sekreter aracılığıyla hareket eden Bay Ryssdal, Türk hükümeti ("Hükümet") temsilcisinin, başvuranın avukatının ve Komisyon Delegatesinin yazılı prosedürün organizasyonu hakkındaki görüşlerini bildirmelerini istemiştir (İçtüzük 37. Madde, 1. Fıkra ve 38. Madde). Bunun sonucunda gönderilen talebe ilişkin olarak Sekreter muhatap Hükümetin görüşünü 22 Mart 1996 tarihinde almıştır. 1 Nisan 1996 tarihinde Hükümet tarafından 12 Mart 1996 tarihli bir tıbbi rapor sureti sunulmuştur.

5. 23 Nisan 1996 tarihinde Komisyon Başkanı, Komisyon'un 10 Temmuz 1995 tarihli talebini (bkz. yukarıdaki 1. paragraf) geri almak istediğini Sn. Ryssdal'a bildirmiştir. 25 Mart 1996 tarihli Mitap ve Müftüoğlu – Türkiye davası kararına ilişkin olarak, mevcut davanın Mahkeme'nin zaman itibarıyla yetkisinin dışında olduğunu bildirmiştir.

9 Mayıs 1996 tarihinde, Hükümet tarafından Komisyon'un "tek taraflı çekilmesine" itiraz edildiği Sekreteryaya'ya bildirilmiştir. 20 Mayısta başvuran bu hususta bir görüş belirtmemiştir.

14 Mayıs 1996 tarihinde Başkan, anılan tarihte görülecek olan duruşmayı iptal etmiştir.

6. 23 Mayıs tarihinde Mahkeme, huzurunda bir takibat teşkil eden talebin Komisyon tarafından geri alınamayacağını ve Mahkeme tarafından davanın görülmesine devam edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme kararı 18 Haziran 1996 tarihinde Sekreter tarafından imzalanmış olan ve aşağıdaki metni içeren bir mektup ile Hükümet, başvuran ve Komisyon'a bildirmiştir.

"... 1959 itibarıyla, Mahkeme İçtüzüğü kapsamında davadan çekilmeye ilişkin yetki, davayı mahkemeye sunan "taraf"lara", bir başka deyişle Yüksek Sözleşme Taraflarına ve 9. Protokole tabi olan Devletler durumunda özel taraflara tanınmıştır (Mahkeme A İçtüzüğü'nün 49. Maddesinin 1. Fıkrası ve B İçtüzüğü'nün 51. Maddesinin 1. Fıkrası).

Komisyon bir "taraf" değildir ve A İçtüzüğü'nün 49. Maddesinin 1. Fıkrasında açıkça belirtilen yetkiye benzer bir yetkinin kendisine verilmiş olsa dahi, tarafların mutabakatına tabi olarak davanın iptalini onaylama yetkisi Mahkeme'ye aittir. Mevcut davada Türk hükümeti itirazları olduğunu belirtmiştir"

Ayrıca, 23 Mayıs tarihinde Mahkeme, olağan usule göre bu istisna ile ilgili gerekli şartların yerine getirildiğini kaydettikten sonra, davanın görülmesine karar vermiştir (İçtüzük 26. ve 38. Maddeleri).

DAVA ESASLARI

I. Dava ile ilgili Olaylar

7. 4 Aralık 1989 tarihinde, İzmir, Tepecik Sosyal Sigortalar Hastanesi'nin Doğum Servisinden, doğumundan kısa bir süre sonra bir çocuk kaçırılmıştır.

8. 14 Aralık 1989 tarihinde İzmir Savcılığı tarafından bazı hastane personeline ilişkin yapılan soruşturmada, doğum servisinin bir hemşiresi olan Bayan Yağız yerel polis karakolunda birkaç saat süresince sorgulanmıştır.

9. Yeni doğan çocuğun kaçırılmasına katıldığı şüphesi ile 15 Aralık 1989 tarihinde tevkif edilerek, İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde polis gözetimi altına alınmıştır. Cinayet ve silahlı soygun" ekipleri dairesinde sabaha kadar süren sorgulaması sırasında, polis tarafından tedavi için iki kez hastanenin polikliniğine götürülmüştür.

10. Serbest bırakılma tarihi olan 16 Aralık 1989 tarihinde başvuran, maruz kaldığı psikolojik şok nedeniyle hastaneye yatmıştır. 18 Aralık 1989 tarihinde, diğerlerinin yanı sıra iç hastalıkları, genel cerrahi servisi ve jinekoloji servisinde yapılan muayenesinde başvuranın çalışmasını engelleyebilecek bir patolojik durum olmadığı, ancak psikolojik muayenesinde, başvuranın beş günlük istirahatını gerektiren bir psikolojik travma yaşadığını belirtilmiştir.

11. Bayan Yağız'ın babasının talebi üzerine İzmir Tıp Derneği tarafından atanan üç hekimden kurulu bir heyet, başvuranı 20 Aralık 1989 tarihinde muayene etmiştir. 21 Aralık 1989 tarihli heyet raporuna göre Bayan Yağız'da "akut travma sonrası stres" mevcut olduğu ve ayak tabanlarında izlerin bulunduğunu tespit etmiştir. Bu belirtiler ilgilinin suimuameleye tabi kaldığını kanıtlamaktadır.

12. Bu arada 17 Aralık 1989 tarihinde, başvuran polis gözetiminde iken kendisinden sorumlu polis memurları aleyhinde kendisine işkence etmek suçundan İzmir Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur. 20 Aralık 1989 tarihinde adli mercilere vermiş olduğu dilekçesinde, sorgulama sırasında gözleri bağlı iken bazı polis memurları tarafından ayağının tabanına bir sopa ile vurulduğunu, ayağını hareket ettirmesini engellemek üzere eteğine bir düğüm attıklarını ve omuzlarına ağır cisimler yerleştirdiklerini belirtmiştir. Polis daha sonra ayağının şişmesini engellemek üzere ıslak zemin üzerinde yürütmüş ve cinsel tacizde bulunmuştur.

13. 12 Nisan 1990 tarihinde sanık polis memurları ve tanıkların dinlenmesinden sonra, İzmir Cumhuriyet Savcılığı suimuamele suçlamasından sanık üç polis memuru aleyhinde Türk Ceza Kanunu'nun 245. maddesi uyarınca İzmir Ceza Mahkemesinde takibat başlatılmıştır.

14. 12 Haziran 1990 tarihinde İzmir Ceza Mahkemesi görevsizlik kararı vermiş ve davayı İzmir Ağır Ceza Mahkemesine sevk etmiştir.

15. 16 Kasım 1990 tarihinde İzmir İkinci Ağır Ceza mahkemesi üç polis memurunun beraatına karar vermiştir. Özellikle 21 Aralık 1989 tarihli rapor olmak üzere, tıbbi raporlar ışığında başvuranın İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde "zorlamaya" maruz kaldığını, ancak başvuranın sorumluların kimliklerini tespit edemediğinden ve tanıklar tarafından bu hususta herhangi bir delil sunulmadığından, sorumlularının kim olduğunun tespit edilemediğine karar vermiştir.

16. 19 Haziran 1991 tarihinde İstinaf Mahkemesi Ağır Ceza

Mahkemesi'nin kararını onamıştır.

17. Çocuğun kaçınılmasına ilişkin soruşturma sonucunda asil suçlular tutuklanarak hüküm giymiştir. Bayan Yağız ve müşterek dört davalısı hakkında 28 Aralık 1989 tarihinde takibatın sona erdirmeye kararı verilmiştir.

II. Türk Ceza Kanunu'nun İlgili Hükümleri

18. 243. Madde aşağıdaki hükümleri içermektedir:

"Mahkemeler ve meclisler reis ve azalarından ve sair hükümet memurlarından biri maznun bulunan kimselerin cürümlerini söyletmek için işkence eder yahut zalimane veya gayri insani veya haysiyet kırıcı muamelelere baş vurursa beş seneye kadar ağır hapis ve müebbeden veya muvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezası ile mahkum olur. Fiil neticesinde ölüm vukua gelirse 452'nci, sair hallerde 456'ncı maddeye göre tertip olunacak ceza üçte birden yarıya kadar artırılır."

19. 245. Madde aşağıdaki hükümleri içermektedir:

"Kuvvei cebriye imaline memur olanlar ve bilumum zabıta ve ihzar memurları memuriyetlerini icrada ve mafevkinde bulunan amirinin emrini infazda kanun ve nizamın tayin ettiği ahvalde başka surette bir kimse hakkında suimuamele veya cismen eza verecek hale cüret eder yahut o kimseyi darp ve cerh eylerse üç aydan üç seneye kadar hapis ve muvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezaları ile cezalandırılır."

III. Sözleşme'nin 46. Maddesi Uyarınca Sunulan Türkiye Bildirgesi

20. 22 Ocak 1990 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından Sözleşme'nin 46. Maddesi uyarınca Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne aşağıdaki bildirgeyi sunmuştur:

"Türkiye Cumhuriyeti adına ve İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 46. Maddesi uyarınca hareketle, aşağıdaki hususlar beyan edilir:

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 46. Maddesi uyarınca hareketle, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Sözleşme'nin 1. maddesinde belirtilen anlamda yetkinin Türkiye Cumhuriyeti ulusal sınırları içinde yürütülen uygulaması ile ilgili Sözleşme'nin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin tüm hususlarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yetkisini, Türkiye tarafından verilen yetki dahilinde ilgili hususların daha önceden Komisyon tarafından incelenmesi kaydıyla kendiliğinden ve herhangi bir özel sözleşmeye gerek kalmaksızın kabul etmektedir.

Bu bildirge, Sözleşme kapsamında üstlenilmiş olan karşılıklılık yükümleri

de dahil olmak üzere karşılıklılık şartına bağlıdır. Sunuluş tarihi itibarıyla üç yıl süresince geçerli olup, işbu Bildirge'nin sunuluş tarihi itibarıyla cereyan eden olaylara ilişkin kararlar da dahil olmak üzere, anılan tarih itibarıyla cereyan eden olaylara ilişkin talepleri kapsamaktadır.”

Bu bildirge üç yıllık bir süre için 22 Ocak 1993 tarihinde ve küçük farklılıklarla iki yıllık bir süre için 22 Ocak 1996 tarihinde tekrar yenilenmiştir.

KOMİSYON HUZURUNDA YAPILAN TAKİBAT

21. Bayan Yağız tarafından Komisyon'a 8 Ekim 1991 tarihinde başvurulmuştur. Sözleşme'nin 3. Maddesine dayanarak, polis gözetimi altında iken suimuameleye maruz kaldığından şikayetçi olmuştur.

22. Komisyon başvurunun (no. 19092/91) kabul edilebileceğini 11 Ekim 1993'te ilan etmiştir. Mayıs 1995 tarihli raporunda (31. Madde) 3. Maddenin ihlal edildiğine ilişkin mütalaasını oybirliği ile bildirmiştir. Komisyonun mütalaasının tam metni bu kararın ekinde sunulmuştur.”

HÜKÜMET TARAFINDAN MAHKEMEYE YAPILAN NİHAİ SUNUMLAR

23. Hükümet görüşünde Mahkemeden öncelikli olarak zorunlu yetkisinin tanındığı Türkiye bildirgesi gerekçesi ile zaman itibarıyla yetkisinin bulunmadığı, alternatif olarak iç hukuk yollarının tüketilmediği ve son alternatif olarak da Sözleşme'nin ihlal edilmediği yönünde karara verilmesini talep etmiştir.

HUKUK AÇISINDAN HÜKÜMET'İN ÖN İTİRAZLARI

24. Ana sunumu olarak Hükümet zaman itibarıyla yetki (ratione temporis) yetersizliği ve iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçeleriyle davanın kabulüne ilişkin iki itiraz öne sürmüştür.

25. Hükümet 22 Ocak 1990 tarihinde Türkiye ilgili tarih “itibarıyla meydana gelen olaylara dayalı kararlar da dahil olmak üzere, olaylar ile ilgili başvurularda” Mahkemenin zorunlu yetkisini kabul etmiş olduğunu yinelemiştir. “Başvuranın iddialarının” 15 ve 16 Aralık 1989 tarihi sonrasında cereyan ettiğinden dolayı davanın Mahkeme'nin yetkisinin dışında olduğunu belirtmiştir.

26. Bayan Yağız bunun aksine, Sözleşme'nin 46. Maddesi uyarınca bildirilen Türkiye bildirgesinin yürürlüğe giriş tarihinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne sunuluş tarihi değil, aynı yıl içinde Mahkeme'nin zorunlu yetkisini tanıyan 25 Eylül tarihli Bakanlar Kurulu kararının 27 Eylül 1989 tarihli Resmi Gazetede yayımlandığı tarih olduğunu öne sürmüştür.

27. Mahkeme, anılan görüşü kabul etmemektedir. Genel Sekreterliğe tebliğ, başvuran tarafından öne sürülen şekilde sadece bir formaliteden ibaret

olmayıp, Mahkeme'nin zorunlu yetkisinin tanınmasının yürürlüğe giriş tarihini teşkil etmektedir. Sözleşme'nin 46. Maddesi uyarınca sunulmuş olan bildirgenin şartları da tüm talepleri ortadan kaldırmaktadır: "Bu bildirme ... sunulduğu tarihi itibarıyla üç yıl süresince geçerli olup, işbu Bildirme'nin sunulduğu tarihi itibarıyla cereyan eden olaylara ilişkin kararlar da dahil olmak üzere, anılan tarih itibarıyla cereyan eden olaylara ilişkin talepleri kapsamaktadır" (Bkz. yukarıdaki 20 paragraf; 23 Mart 1995 tarihli Loizidou – Türkiye kararı (Ön İtirazlar), A Serisi, No. 310, s. 33 madde 102); 8 Haziran 1995 tarihli Yağcı ve Sargın – Türkiye ile Mahsur – Türkiye kararları, A Serisi, 319-A ve 319-B, s. 16, Madde 40 ve s. 48, Madde 44; ve 25 Mart 1996 tarihli Mitap ve Müftüoğlu – Türkiye kararı, 1996 Raporları, sayfa ..., 26-28. Maddeler).

28. Bu metin itibarıyla, Bayan Yağız'ın polis gözetimi altında iken maruz kaldığı suumuamelenin 15 ve 16 Aralık 1989 tarihinde, Türkiye tarafından Mahkeme'nin zorunlu yetkisinin tanınmasından bir ay önce meydana gelmiş olması sebebiyle, Mahkeme davaya ilişkin esasların görülmesi konusunda yetkisi olmadığı kanaatindedir.

29. Bu sonuç, Hükümet'in diğer itirazlarının görüşülmesini gereksiz kılmaktadır.

YUKARIDA BELİRTİLEN GEREKÇELERE DAYANARAK MAHKEME

Davaya ilişkin esasların görülmesi konusunda yetkisi olmadığına ilişkin işbu kararı, İngilizce ve Fransızca olmak üzere 7 Ağustos 1996 tarihinde Strazburg'da bulunan İnsan Hakları Binası'ndaki halka açık oturumda düzenlenmiştir.

Rolv RYSSDAL

Başkan

Herbert PETZOLD

Sekreter